

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10—K
pol leta 5—
četrt leta 2-50
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Tržaško slovensko ljudsko šolstvo v okolici l. 1911/12.

Naj mi nihče ne zameri, da sem si izbral kakor svoj poseben študij proučevanje našega ljudskega šolstva v Tržaški okolici. Stvar se mi zdi namreč veljavna, in sicer — saj vas le enkrat v letu nadlegujem s to šumo števil, ki vendarle tako jasno govore o našem „dati“ in „imeti“ v Trstu in okolici, kakor jasneje ne bi moglo sto političkih shodov in tem sledečih „manifestacij“. Ne v pouličnem kričanju, temveč — pri vpisovanju dece v ljudske šole se pokaže prava zavednost našega življenja na tržaških tleh. Žal, da vodilni faktorji tržaškega Slovenstva posvečajo temu tihemu dogodku (vpisovanju v šole) vse premalo pozornosti. Par člankov v naši „Edinosti“ z refrenom: „Slovenski otrok v slovensko šolo!“ to je vse — ali, odkrito rečeno, premalo, ker družina, v kateri se dosledno čita vsaj „Edinost“, bo le v izjemnem slučaju vpisala svojo deco v tujerodno šolo. In druge družine? Nekoč smo brali vsaj v mestu in okolici lepake s sličnim pozivom, kakor ga priobčuje sedaj naš dnevnik. Bil le mal korak naprej, ki pa je takoj odnehal, ker je menda akad. društvu „Balkan“ in našem učit. društvu pošel „nervus rerum“, drug pa menda ni dal fیکا za ta „lukšus“. Z lepaki pa tudi ni vse storjeno. Treba več; treba dela in denarnih žrtv, ker brez teh bodo še leta in leta naši slov. otroci polnili okoliške ital. šole, kamor jih (ozir. njihove starše) vabijo razne udobnosti v obliki gratis oblek in uboval, ki jih jim preskrbi italijanska radodarnost.

Rekli boste, da začenjam z „rekriminacijami“. To je namreč moderna beseda za nevrščeno in nezaželeno resnico. Nu, dobro! Pričenjam pa tudi s konstatacijo, da nam letošnji uradno statistični podatki v razvoju našega šolstva v okolici podajajo tolažilno prepričanje, da po lanskem (1910/11.) depresiji vendar zopet napredujemo. In iz teh podatkov kratek izvleček.

Šole.

Šol je bilo štirinajst v okolici, ker so bila vodstva ital. in slov. šol definitivno ločena. Stiri šole so bile italijanske, deset slovenskih. Te šole so nastanjene v enajstih šol. poslopih. Šole z ital. učnim jezikom imajo svoj sedež in okoliš samo v spodnji okolici. Pouk se je delil v 103 šol. sobah, ki pa nikakor niso zadostovale številu učencev, tako da je bilo treba uvesti za nekatere razrede menjevalni pouk. Občina stoji tu pred perečim problemom, ki ga bo rešiti slejaliprej z zidanjem novih šolskih stavb, oziroma ustanovitvijo novih šol, osobito v spodnji okolici. Od teh 103 razredov je bilo določenih ital. občinskimi šolam 34 (+3 proti l. 1910/11.) in slovenskim 69 (+4 proti l. 1910/11.). V vseh teh šolah je bilo začetkom l. 1911/12. vpisanih 5730 učencev, t. j. 2847 dečkov in 2883 deklic. Od teh je obiskovalo 4221 otrok slov. šole, 1509 pa italijanske. Pride tedaj 61 učencev povprečno na slovenski razred in 44 učencev na italijanski. Razmere se v tem pogledu od lani (1910/11.) niso nič izboljšale. Po notranjem ustroju smo štel v l. 1911/12. devet slovenskih petrazrednic in eno slov. trirazrednico ter eno ital. štirirazrednico in tri ital. petrazrednice, kateri eni (v Barkovljah) je bil pridejan „dvoletni dekliški izobraževalni kurs“ kakor embrijo prihodnje ital. meščanske šole v Barkovljah. Da je bil ta tečaj otvorjen in zdaj z 18imi učenkami prospeva, gre v prvi vrsti zasluga neumornemu delovanju nekega ital. tovariša v Barkovljah, ki je seveda našel pri posredni podpori prve šol. oblasti zadostno pomoč. Res, da v tržaški okolici še danes velja le šestletna obveznost vsakdanjega pouka; ali vendar bi mogel ta zgled vplivati tudi na naše tovariše in narodne zastopnike! Delo in zopet delo!

Učiteljstvo.

Na teh šolah je poučevalo v šolskem l. 1911/12. skupno 114 učnih oseb poleg 15 veroučiteljev. Od učnih oseb je bilo 37 določenih ital. šolam ter 92 slovenskim. Od vseh je bilo, všteti 14 voditeljev. 41

def. učiteljev in 36 def. učiteljic, 9 podučiteljev in 13 podučiteljic, 6 suplentov in 9 suplentinj; poleg tega z ne celoletno suplenturo 2 praktikanta in 9 praktikantinj, nevrštetih v gorenji številki učnih oseb. Tržaško učiteljstvo ima tedaj za sedaj dovolj naraščaja, in tovarišu, ki nima potrpljenja od dveh do štirih let ter gmotnih sredstev za to, bo čakanje na definitivno službo precej oteženo, če želi službovati v naši okolici.

Učenci.

Število učencev na posameznih šolah je bilo v l. 1911/12. sledeče:

	slov. šola	ital. šola
Barkovlje	399	213
Bazovica	306	—
Katinara	347	—
Sv. Ivan	606	395
Opčina	393	—
Prosek	379	—
Rojan	523	503
Sv. Križ	301	—
Škedenj	791	398
Trebče	176	—
Skupno	4221	1509

Najmočnejša slov. obč. ljud. šola je tedaj škedenjska, ona šola, kjer je pred kratkimi leti število v ital. oddelek vpisanih otrok dosegalo ono v slov. oddelek vpisanih. Danes — kakšna razlika! Najmočnejša ital. obč. šola je rojanska.

Napredek.

Komur se zdi napredek naše ljudske šole temelj naše narodne ohrane, ta mi bo z veseljem sledil v sledečem številčnem razmotrivanju. Predvsem par razpredelb, pri katerih vpoštevam posebno tržaško spodnjo okolico, ali takozvano predmestje, in to, ker bje tu slovenski življenj najhujši narodni boj, ter stoje tu obč. slovenske ljudske šole v neposredni konkurenci z italijanskimi.

1. Skupno število v ljudske šole vpisanih učencev v trž. okolici je bilo:

	v slov. šole:	v ital. šole:
1. 1909/10.	3790	1172
1. 1910/11.	3962	1382
1. 1911/12.	4221	1509

2. Število v ljudske šole vpisanih učencev samo v spodnji okolici je bilo:

	v slov. šole:	v ital. šole:
1. 1909/10.	2071	1172
1. 1910/11.	2169	1382
1. 1911/12.	2319	1509

3. Absolutni prirastek si lahko vsak sam izračuna in videl bo, da je letošnji (1911/12.) mnogo ugodnejši proti lanskemu (1910/11.), posebno če ga primerja s skupnim prirastkom in onih ital. ljud. šol. Letos so imele naše šole 259 učencev več, ital. šole pa 127 več, proti lanskemu (1910/11.) prirastku slov. šol 172 učencev in ital. šol 210 učencev. — Že te številke govore. Neobični napredek ital. ljud. šol je z ozirom na število vpisanih učencev ponehal. V odstotkih se izraža napredek naših ljudskih šol v okolici v letih 1910/11. in 1911/12. prilično kakor sledi.

Prirastek v ljudskih šolah skupno:

	l. 1910/11.	l. 1911/12.
slov.	4-34%	6-13% + 1-79%
ital.	15-19%	8-41% — 6-78%

Prirastek v ljudskih šolah v spodnji okolici skupno:

	l. 1910/11.	l. 1911/12.
slov.	4-51%	6-48% + 1-95%

Vidimo, da napredujemo absolutno in relativno, dasi smo še vedno pod povprečnim skupnim prirastkom (okolo 7 odstotkov). Ali rapidno padanje naraščanja števila v ital. ljudske šole vpisanih otrok (letos proti lani — 6-78%) nas navdaja z upanjem, da zadobi to naraščanje sčasom eno ravnotežje, ki mu gre po naravnih narodnostnih razmerah v okolici.

Sledi naj:

4. napredek števila v spodnjeokoliške ljudske šole vpisanih otrok, in sicer v slov. šole:

	l. 1909/10.	l. 1910/11.	l. 1911/12.
Škedenj	628	713	791
Rojan	505	483	523
Sv. Ivan	584	581	606
Barkovlje	354	392	399

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Slovensko deželno gledališče.

»V vodnjaku«. Kot druga letošnja operna predstava je prišla na oder po dvanajstih delih nekdanj priljubljena V. Bloudkova opera »V vodnjaku«. Vsebinska je v kratkih besedah približno tale: Stari Jurček in kmetiški fant Janko ljubita Jerico. Starši ji usiljujejo Jurčka, a ona ima rada Janka. Po svet gre k vedeževalki Poloni, ki ji svetuje, naj gre na kresno noč k vodnjaku in bo v njem videla podobo svojega izvoljenca. Temu pogovoru prisluškujeta Jurček in Janko. Prvi zleze na drevo nad vodnjakom in misli, da bo Jerica videla njegovo podobo ter se odločila zanj. Ko se še Janko priplazi k vodnjaku, to starca ujezi, zlomi se mu veja, in Jurček pade v vodnjak, Janko pa zleze na drevo in čaka. Jerica pride in se silno prestraši, ko zagleda v vodnjaku podobo starega Jurčka ter potoži svojo nesrečo vaškim fantom in dekletom, ki prihajajo od kresa. Jurčka izvlečejo iz vodnjaka in ga zasmehujejo, Janko skoči z drevesa, vse je dobre volje in se vesele sreče Janka in Jerice.

Dobro de ušesom, ki so že precej vajeni raznih harmoničnih prekučevanj in modernih »kokofonij« ko poslušajo to preprosto, neprisiljeno in lahko tekočo slo-

vansko godbo, kot jo ima opera »V vodnjaku«. Odličen je bil v vsakem oziru orkester. Če sem zadnjič pisal, da mu ne bi škodovalo nekoliko več temperamenta, moram danes priznati, da ga mu pri današnji operi ni zmanjkalo. Že po uverturi je dobil zaslužen aplavz. Pohvaliti moram predvsem fino dinamiško prednašanje v vsem orkestru, posebno v godalih, tako da sem nekaj pp v resnici občudoval. Rogovi ne silijo preveč v ospredje, kot je bila pri Filharmoniji dosedaj navada, le leseni instrumenti (flavta, oboe, fagot, klarinet) niso zmerom čisti. Intermezzo komaj slišno začel, mi je ugajal. Kapelnik Hrazdira ume s svojo taktirko mirno brez pretiranega mahanja z rokami po zrazu vdahnil orkestru življenje. Poleg orkestra gre vse priznanje zboru. Za lepo, pricizno, tudi semintam niansirano odpete zборе je doživel separaten aplavz. — Med solisti je novinka Richterjeva lahko več pokazala kot zadnjič v »Cavaleriji«. Njen zvonki glas je prikupljiv kot le kaj. Hvalevredno je pel in tudi igral Križaj, dočim se Kovač, ki ga poznamo iz koncertov »Glasbene Matice«, še na odru ne počuti preveč srečnega. S pomanjkljivo igro je pel sicer lepo, pa ima šibek glas, ki na količkaj močnejših mestih utone v valovih orkestra.

Bil je to prvi Kovačev nastop, tudi zadovoljiv, upam, da bo drugič še mnogo boljši. Peršlova bo — kot sem že zadnjič rekel — veleporabna moč. Dokazala je to

osobito z uvodno pesmijo. — Scenerija opere lepa, le tiste nerodne in smešne kretnice naj vdrugič ne skačejo po zraku, ker pač zadostuje mesec na nebu za označbo poletne noči.

Gledišče je bil zlasti pri reprizi napol prazno: balkon in galerija zasedena (torej nižji sloji), dijaško stojišče polno, parterni sedeži in lože so zevale... Ljubljansko »boljše občinstvo« preveč ljubi dolgost kinematografskih filmov in rado zabavlja čez gledališče pri cvikiču. Ni pomagati pred bo v Horjulu univerza, kakor bodo Ljubljancani drugačni! —a.

Nova oprema »Zvončka«.

Tovariš Ivan Erbežnik, učitelj na Ble du; izvršuje sedaj nove vinjete in okraske, ki bo z njimi opremljen prihodnji letnik »Zvončka«. Tovariš Erbežnik se je že izkazal z risbami, ki jih je reproduciral »Zvonček« in »Slovan«, kot jako spretnega in nadarjenega risarja. Preverjeni smo, da se mu tudi sedanje delo popolnoma posreči.

Pevsko združenje učiteljske Zaveze.

V naši ponosni in nežmagljivi Zavezi se snuje stalni pevski zbor, ki se bo nazival »Pevsko združenje učiteljske Zaveze«. Štel bo impozantno število najmanj 200 izbornih šolanih pevk in pevcev krasnega pevskega materiala. Stal bo na višku zahtev in popolnosti. Prvič nastopi ta naša pevska armada prihodnje leto ob 25 let-

nem jubileju naše Zaveze v Ljubljani, in sicer dne 15. avgusta v slavnostnem koncertu. Zbor bo izvajal vse pevske točke vedno brez not. Koncerte bo prirejal v naši monarhiji, pa tudi v inozemstvu. Slovensko učiteljstvo bo tisto, ki ponese slavo in krasoto slovenske pesmi v ves kulturni svet! — Podrobnosti objavimo takrat, ko bodo dognana temeljna vprašanja. Kdor naših je pevec in pevka, ta ve pa že danes, da ga čakajo nove, častne nologe!

Jesenska umetniška razstava.

je otvorjena v Ljubljani v Jakopičevem paviljonu. Razstavilo je 29 umetnikov 252 del.

Narodne pesmi iz beneške Slovenije.

o katerih smo svoječasno poročali, da jih izda »Glasbena Matica«, izidejo to zimo, in sicer za sedaj I. zvezek. Namerava se prirediti dva zvezka, ker je število nabranih pesmi okoli 80. Postavljeno so za četveroglasen moški zbor. Besedilo ostane zaradi značilnosti v beneško-slovenskem narečju. — Opozarjamo že sedaj pevska društva in druge prijatelje pesmi na to vlezanimivo zbirko in prosimo, naj jih oni, ki se jim pošljejo, ne vračajo. »Glasbena Matica« se v resnici žrtvuje z izdajo narod. pesmi, ker na znatne prebitke ne more računati zaradi večjih stroškov. Cena zvezku mora biti pa nizka, da se razpeča.

Rojanska in sv. ivanska šola, ki sta lani kazali depresijo v številu otrok, sta si letos opomogli. Pripominjam pri tem pa, da starši teh dveh šolskih okolišev kaj radi svoje otroke vpisujejo zaradi nemščine v c. kr. nemške ljudske šole v Trstu ter tudi v mestne C. M. družbine šole. Letos (sol. l. 1912/13.) pa so družbine šole take okoliške otroke večidel odklonile iz prav zdravih razlogov, osobito pa, ker imajo v mestu samem bivajočih otrok več negoli dovolj vsolanih.

V italijanskih ljudskih šolah je bilo vpisanih:

	1. 1909/10.	1. 1910/11.	1. 1911/12.
Škedenj	352	380	398
Rojan	361	451	503
Sv. Ivan	262	354	395
Barkovlje	197	188	213

Toliko v primerjanje z gorenjo razpredelbo.

In sklep? Ob teh številkah naj se ustavimo? Prosveto med naše ljudstvo! Delo in zopet delo! F. Pl.

Tudi rekord!

(Z Goriškega.)

V nedeljo dne 6. oktobra je minilo 6 let, odkar se je vršila seja ožjega c. kr. V sporazumu s saborom je vlada sklenila, da zgradi v času od 1913—1918 na leto po 40 novih šol.

okrajnega šolskega sveta za goriško okoličje, na kateri so razpravljali med drugim tudi o odloku c. kr. deželne šolskega sveta, kako je izvrševati novi šolski in učni red.

Kratko poročilo o tej seji — sestavil ga je tovariš B. — smo čitali v 42. številki »Učiteljskega Tovariša« z dne 19. oktobra 1906. Glasi se med drugim doslovno: »C. kr. deželni šolski svet je izdal dolg odlok, kako je izvrševati novi šolski in učni red. Šolska vodstva ga dobe v kratkem času«.

Danes, po preteku 6 let, vidimo, da se pojma »dolg odlok« in »kratkost« kaj vrlo ujemata, zakaj po dolgih šestih letih onega kilometrskega dolgega odloka še ni. Na Kranjskem je tudi v veljavi dokončni šolski in učni red kakor pri nas, a izvršilni predpis, za Kranjsko je bil izdan od c. kr. deželne šolskega sveta kranjskega kmalu po šolskem in učnem redu ter se ga učiteljstvo sosednje dežele že par let s pridom poslužuje. Pri nas pa o kakem izvršilnem predpisu ni nikakega sluha!

Morda nam ne bodo šteli v greh, če izrečemo ponižno željo, da bi bilo vendar le prav in dobro, če bi po šestih letih oni obljubljeni »dolgi« odlok zagledal beli dan! Malo večje hitrosti bi želeli, nikakor pa ne take, kakor jo je imel deželni šolski svet pri onem-le znanem odloku glede učiteljev-zupanov, ki je bil s tako naglico sestavljen, a še z večjo urbi et orbi razposlan, da si je naposled noge polomil! Je namreč v resnici velik križ: časih ti kar dežuje odlokov, nalogov, ukazov ali kakor se že te vrste fermani imenujejo, da človek ne ve, kaj naj bi v vsej naglici storil, da ustreže vsem tem zahtevam vsemogočih inštanca in se izogne raznim neprilikam s paragrafi, na drug strani pa zopet nedosežna počasnost, s katero se n. pr. brezprimerno odlikuje gori opisani obljubljeni dolgi odlok. Pravi rekord!

Za danes ponavljamo, kar pravi ministrski razpis z dne 29. septembra 1905. l. št. 13200, o izvršitvi hkratu izdanega dokončnega šolskega in učnega reda: »Konečno se prosijo deželna šolska oblastva, naj izdajo vse potrebne izvršitvene odredbe pravočasno pred pričetkom prihodnjega leta, s katerim dobi moč dokončni šolski in učni red«.

Dostavljamo le to, da bomo zadovoljni, če ga dobimo, ne glede na gornje določilo tudi po šestih ali celo sedmih letih, saj čez sedem let vsaka reč prav pride, kakor že pravi znani ljudski izrek! Y

Pazin in pripravnica za učiteljske.

Na prvi pogled se dozdeva geografska leža istrskega, s treh strani po morju pristopnega polotoka zavirljiva; ali ako natančneje presojamo njegovo ležo, opazimo, da je Istra potisnjena v morje, izločena od prometnih emporijev, ki severno od nje globlje zasejajo v evropsko celino in tvorijo gospodarsko težišče za ves jug. Imamo tu Trst in Reko; prvi dominira nad vso severno Istrjo do Umaga, Buzeta in Podgrada, a Reka razprostrta svojo vplivno sfero preko Kvarnera in Liburnije, ki je z naravnim zidom — Učko — oddeljena od južne Istre. Del polotoka južno od Vodnjana kakor vso ozko zapadno obalo moramo prepustiti interesni sferi Pulja, Rovinja in Poreča, a ostala srednja Istra bi bila odvisna od Pazina, ki se pa kakor sploh nobeno istrsko mesto, ne pospne do gospodarskega emporija. Istra

je premajhna, nego da bi mogla sama zase tvoriti gospodarsko uvaževanja vredno celoto, ali za srednjo in del dolnje Istre je Pazin gospodarsko središče: tu je naravno križišče vseh večjih cest za Trst, Poreč, Pulj, Labinj, Reko in Buzet.

Pred tridesetimi leti je bil Pazin na potu gospodarskega propadanja — kakor druga celinska istrska mesta — z nekaj trgovcev in obrtnikov, ki so živeli od hrvaške okolice. Ali po otvoritvi državne železnice Divača-Pulj, je pričela za Pazin nova era: trgovina z vinom je obogatela nekaj trgovcev, in v mestu se je pričelo novo življenje.

Ko je leta 1886. prešla občina v hrvaške roke, je pričelo meščanstvo sovražiti našega kmeta, ker niso v njem do tedaj na vseh poljih zatiranem trpinu, hoteli videti sebi enakopravnega državljanca, in med italijanske vrste je prešlo več hrvaških družin, ki so postale pozneje kot dobri trgovci temelj pazinskega italijanstva.

Borba, ki jo je bil hrvaški kmet, ni bila samo narodna, ampak tudi socialna, gospodarska. Da se kmet osvobodi ne le narodni, ampak tudi materialni, so osnovali leta 1896. »Posojilnico«, ki ji je sledilo leta 1900 tudi gospodarsko društvo.

Z ustanovitvijo hrvaške gimnazije l. 1899. so bili Italijani poraženi na polju narodnega boja; gospodarski boj se pa bije nadalje, in od njegovega izida je odvisen tudi uspeh nacionalne zmage. Končna zmaga bi morala biti naša, zakaj živeli dovaža mestu novih sil. Leta 1890. je imel Pazin le 1792 duš, a leta 1910. so jih našli 2793, med katerimi je bilo le 1100 Italijanov. Kakor vsako razvijajoče se mesto, tako mora tudi Pazin svoj naraščaj iskati v priseljevanju: medtem, ko se ljudstvo v pazinskem okraju pomnožuje v 10 letih za 6,9%, se je pomnožilo v Pazinu v 20 letih na 56%. In v resnici je 31,46% pazinskega prebivalstva rojenega izven pazinske občine: od teh jih spada na Slovane 21,78% in na Italijane 9,68%.

Hrvaški živeli napreduje v Pazinu mirno ali konstantno, in od volje vodilnih faktorjev je odvisna popolna zmaga.

Tudi na šolskem polju moramo zaznamovati napredek: otroški vrtec je prenapolnjen, ljudska šola se razvija na obče zadovoljstvo; v l. gimnazijski razred je vstopilo letos 54 učencev, za naše razmere lepo število; le s pripravnico za učiteljske ne more in niti ni zadovoljen noben pošteno misleč Hrvat. Že v »Učit. Tov.« z dne 20. septembra t. l. je bilo dokazano s številkami, da ona ne vrši svoje naloge, da je v Pazinu nepotrebna! Mesto bi ne izgubilo s njo ničesar. Sinovom našega naroda pa je na razpolaganje za pripravljanje za učiteljske hrvaška gimnazija.

Ne samo, da pazinska pripravnica ne izpolnjuje niti z daleka zahtev, ki jih vanjo stavlja narod in država, ampak ona je eden izmed najdražjih učnih zavodov v Avstriji sploh.

Ne proti Pazinu in ne proti hrvaštvu Pazina, ki bi se mu s premestitvijo ne skrivil las na glavi, ampak za celokupni hrvaško-slovenski narod v Istri in v njegovo korist se mora pripravnica premestiti od tod v Buzet, kjer bo mogla vršiti nalogo in izpolnjevati dolžnosti, ki jih ima do države in do hrvaško-slovenskega naroda v Istri! Naš narod potrebuje šol in učiteljev, zato naj ne bodo one šole, ki smo se jih priborili s težko muko, le za parado, temveč za istinito širjenje izobrazbe med naše ljudstvo. Ne v paradiranju, ampak v smotrnem nardono-gospodarskem in kulturnem resničnem delu ima narod svojo bodočnost!

Odgovor dopisniku „Zarje“.

(S Krasa.)

V 408. številki od 14. oktobra t. l. zgoraj imenovanega glasila jugoslovanske socialne demokracije sem čital v rubriki »Goriško« dopis »Sežana«.

Ta se začena: 17. t. m. zboruje liberalno-klerikalno učiteljsko društvo sežanskega okraja... zmes liberalnih in klerikalnih učiteljev. Dalje navaja krumirstvo, obljublja pa še pisati o tem predmetu, da spozna ljudstvo te hinavce itd.

Z dopisnikom se ne spuščam rad v polemiko. Saj se je sam dovolj obsodil s tem, da ni do danes nastopil javno pred učiteljstvom, ampak neprestano zabavlja in se jezi za plotom, kakor da bi bil on edini, čisti — »brezmadežni zastopnik učiteljstva« na kršnem Krasu. Kolega! Oprostite tem vrsticam, toda zde se mi nujno potrebno.

Kaj misliš doseči s tem svojim večnim rovanjem? Se ti li zdi umestno prati umazano naše perilo v tujih listih, zabavljati čez kolege, na katere si radi šolskih zadev jezen, v javnih lokalih vpričo oseb, ki niti ne vedo, kaj si in na koga se jeziš.

Govori odkrito in reci. Up mi je splaval po vodi dosegel nisem, po čemer mi

je koprnelo srce. Zato renčim in bi najrajši vrat zavil klerikalno-liberalnemu učiteljstvu.

Če si tako prepričan socialist, kakor se držiš, bi moral vedeti, da je tudi za nas, uboge pare dobra enotnost, skupnost, a da ima veljavnost tudi geslo:

»Getrennt marschieren vereint schlagen!«

Glede društva pa: Jeli naše društvo strankarska ali stanovska organizacija? da izkušas na vse mogoče načine zasejati razdor med nas, izčisti oziroma »klerikalnega duha«, o katerem ti je toliko znane, s tem napravljajš uslugo našim nasprotnikom. Saj tako ne bo težko streti našega odpora. S tem postopanjem siliš vse, ki se ne odlikujejo s posebno energijo, da se odtujijo organizaciji in ta, namesto da bi se prenovila, peša in umira. Klerikalni mogotci ti lahko čestitajo, da jim v zaslepljenosti pomagaš rušiti temelje vzajemnosti, sloge med nami. Hočeš li, da bi učiteljstvo izmetalo iz društva vse mirne, tihe značaje? Po tvoje naj bi bili v njem sami črnogledi pesimisti, anarhisti, antimilitaristi, ljudje, ki bi s cinizmom delovali na uničevanju zadnjih sledov religiozitet, ki bi širili med ljudstvom zanikanje vsega obstoječega, v besedi in tisku, ki bi kričali, da bi odmevalo daleč v vsemirje. Vse bi moralo biti anti — vsemu opozicija, da bi se počutil dobro! Tistega pa, na katerega si izbljuval že ves svoj mogoči srd, bi morali linčati, javno onemogočiti ga, a vendar je tudi on učitelj, je tudi on trpin v našem stanu. Ravnotako bi morali tvoje krumirje nagnati s pasjim bičem, pa bi bilo rešeno naše tako razcefrano gmotno stanje. Če imaš jasno čelo, pridi med nas in dokaži svoje obdolžitve, pa bo dobro, tako pa veruj, da smešiš nas, a si sam najbolj smešen.

Stanje šolstva v Bosni in Hercegovini.

Po uradnih podatkih je bilo koncem šolskega leta 1911/12. v Bosni in Hercegovini 514 osnovnih šol, na katerih je bilo nastavljenih 1019 učnih oseb, in to 738 na občin, 281 na konfesionalnih šolah.

Število otrok, ki so hodili v šolo, je znašalo 47.773. Po tem prihaja po priliki ena osnovna šola na 100 čet. km. Ako se upošteva, da je število šoloobveznih otrok — po zakonu o šolski dolžnosti — 151.654, izvira iz tega, da samo 30 odstotkov šoloobveznih otrok hodi v šolo.

Uradni krogi sami priznavajo, da je v primeri s šolami v Hrvaški, Dalmaciji, Srbiji in Bulgariji Bosna in Hercegovina jako zaostala ter je nujna potreba, da se v tem pogledu ukrene vse, kar je potrebno, da bo zadostno šol in učiteljev ter da bo deca hodila v šolo.

Za šole pa je potreba tudi zadostno število učiteljev in učiteljic, in ti morajo biti tudi plačani primerno. Vlada je izdelala zakonski načrt ki bo predložen saboru. Ta obsega potrebne regulacije plač itd. § 8. tega načrta pa določa, da se ima priznati učiteljstvu ljudskih šol karakter javnih uradnikov in ne deželnih, in je to ob razloženo tako, da se učiteljstvo smatra samo nosilec javne službe, ki mu jo je poverila uprava dežele.

Književnost in umetnost.

Matica Slovenska v Ljubljani da za svojo publikacijo »Gorski venec«, ki je izšla pred leti, kako drugo leposlovno ali znanstveno knjigo. Kdor ima torej omenjeno knjigo, naj jo pošlje blagohotno Matici in izrazi željo giede zamene.

»Slovana«. Oktobrova številka tega mesečnika je bogateje ilustrirana, nego so bile dosedanje številke: slike se odlikujejo tudi kvalitativno; to je vesel napredek. Profesor Saša Šantel, znani slovenski umetnik, nam je ilustriral zanimivi otroški prizor »Modre ptice«, te senzacionalne Maeterlinckove drame, in sicer z dvema slikama. Umetnica, gđ. Melita Rojčeva v Gorici nam podaja Gorenjko v narodni noši (večbarvno). Idejno znamenit je relief sročelja nove vseučiliške knjižnice v Zagrebu, ki se pravkar zgradi (načrt je delo prof. R. Valdeca). Poleg tega imamo še dve slike zagrebškega umetnika Bele Čikoša (»Tolažba« in »Spominjanje«) ter tri slike k članku prof. dr. Paherja o 4. umetniškem kongresu v Draždanih (med njimi Reprezentacijski dom v Pragi). — G. pisatelj Govekar nam prikazuje Aškerca, kako iniciativno je skrbel za kulturno središče slovensko, našo Ljubljano; kulturnega zgodovinarja bo zanimaj opis Prostoslava Kretanova, ki piše o Aškercu na osnovi svoje korespondence. V Ignaciju Grudnu, se zdi, dobimo nadarjenega pesnika. Med pesnimi je zastopan zopet g. Premk, ki ga je šteti med najboljše mlajše naše pesnike.

Družba sv. Mohorja. Družba sv. Mohorja v Celovcu je ravnokar pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1912. Cenjeni udje prejmejo letos naslednji književni dar: 1. Zgodbe sv. Pisma, 18. zvezek (zadnji). 2. Koledar za leto 1913. 3. Balade in romance. 4. Podobe iz misijonskih dežel. 5. Slovenske večernice, 66. zvezek. 6. Zgodovina slovenskega naroda, 2. zvezek. Kdor je doplačal 60 vin. za broš., oziroma 1 krono za vezan izvod, prejme kot 7. knjigo: Razne povesti. Kdor je doplačal 80 vin. za vezan izvod z rdečo obrezo, oziroma 1 K 80 vin. za vezan izvod z zlato obrezo, prejme kot 8. knjigo: Evangeljska zakladnica. Družba se bo potrudila, da prejmejo častiti udje knjige kolikor mogoče hitro. Red za letošnje razpošiljatev je sledeči: 1. Amerika, Afrika, Azija. 2. Krška škofija. 3. Razni kraji. 4. Lavantinska škofija. 5. Ljubljanska škofija. 6. Goriška nadškofija. 7. Tržaško-koprska škofija. — Vsak družabnik naj prejme svoje knjige v tisti dekaniji ali župniji, v kateri se je vpisal. Na poznejše izpremembe stanovališča se pri tolikem številu družbenikov ni moglo ozirati. Cenjene gospode poverjenike nujno prosimo, naj pošljejo po prejmu »aviza« takoj po knjige na železniško postajo, da ne bo sitnih reklamacij, ki povzročajo družbi samo zamudo in nepotrebnih stroškov. Vsem č. gg. poverjenikom, ki prejmejo po železnici po več zabojev, vljudno naznanjamo, da se nahaja zapisnik udov vedno v zaboji z najnižjo številko. Vsakemu zavoju so tudi priložene vpisovalne pole in potrdilni listki za prihodnje leto. Stroške, katere so imeli č. gg. poverjeniki za odposlatev denarja in prejem knjig, morajo jim posamezni udje povrniti. One č. gg. poverjenike, ki dobivajo svoje knjige neposredno v družbini tiskarni, prosimo, naj čim prej pošljejo po nje, da nam zavoji ne zastavljajo prepotrebnega prostora. — Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Politiški pregled.

* Volitve na Štajerskem? Pogajanja, ki so se vršila med zastopniki veleposestnikov in med slovenskimi deželnimi poslanci, so bila taka, da ni misliti na delazmožnost štajerskega deželne zbor. Zbornica bo gotovo razpuščena in nove volitve razpisane.

* Socialisti proti vojni. »Arbeiter Zeitung« označuje na prvi strani v obliki proglasa stališče socialistovske stranke napram balkanskim dogodkom in končuje s klicem: »Balkan — Balkancem!« — Turki in rumunski socialisti so izdali na balkanske narode proglas proti vojni.

* Nemški in češki učitelji za sporazum na Češkem. Skupni permanentni odbor čeških in nemških učiteljskih organizacij objavlja oklic na učiteljske organizacije, naj v interesu končnega izboljšanja materialnega stanja na to delujejo, da pride do sporazuma, ki bo za obe narodnosti pravičen in časten, in da postane zaradi tega deželni zbor delazmožen. Potrebno je, da učiteljske organizacije podpirajo one činitelje na češki in nemški strani, ki delujejo v interesu sporazuma.

* Stadlerjev »Hrvatski Dnevnik« v Sarajevu je znan po svoji mržnji do Srbov. V svoji fanatični zaslepljenosti piše glede na dogodke na Balkanu proti Srbom takole: Politiške budalosti so to, da Srbija in Črnogora gresta v boj za osvobodjenje kristjanov. V boj jih goni prevelik apetit za razširjenjem svojih mej in drugega nič. Katoliki se morejo najmanj veseliti srbskih uspehov na Balkanu, ker je katolikom mnogo bolje na Balkanu pod turškim gospodstvom nego pod srbskim.

* Alfrevič pred celovsko poroto. Dalmatinski učiteljskičnik Alfrevič je obtožen skrivde atentata Jukičevega na bana. Celovška porotna sodnija je delegirana za razpravo proti Alfreviču.

* Vsenemci za ljudstvo. Vsenemcey, ki se zbira okrog starega Schönererja, v Avstriji nihče resno ne jemlje, celo državni pravdniki ne, ker bi morali sicer na primer skoro vsak dan zapleniti »Allduitsches Tagblatt«. Menda si vlada in vsak drugi misli, da ljudje, ki svoje veleizdajniške smotre naravnost usiljivo na veliki zvon obešajo, niso nevarni. Vkljub vsej smešni kričavosti pa moramo Vsenemcem nekaj priznati: njih visoko moralno stališče napram ljudstvu. V »Allduitsches Tagblattu« ne boste nikoli dobili opolzkosti ne pod črto, ne nad črto. Ob vsaki priliki se ta list obrača proti demoralizaciji ljudstva in opozarja na nevarnosti, ki prete nemštvu v tem oziru. Na duši in telesu zdrav, krepek in čist rod — to je geslo, po katerem se Schönererjeva skupina vsaj na videz ravna.

Priporočajte in širite naš list!